

Kongres daleč presega pomen občnega zbora

Vsak kongres Slovenske skupnosti je pomemben dogodek. Toda zborovanje, ki je bilo v nedeljo, 10. t.m., na pomorski postaji v Trstu, je dogodek, ki gotovo presega pomen običajnega občnega zbora, posvečenega pregledu opravljenega in določitvi smernic nadaljnjega dela.

DRAGO LEGIŠA

Kongres Ssk s Tržaškega poteka v za naš narod naravnost zgodovinskem času. Mlada slovenska država si namreč prizadeva, da bi dosegla mednarodno priznanje in s tem zagotovila slovenskemu ljudstvu normalno življenje na vseh področjih.

Za kraj kongresnih del je bila zelo posrečeno izbrana pomorska postaja, se pravi prostor v samem tržaškem mestnem središču. S tem so organizatorji hoteli nazorno pokazati, kako Slovenci odločno odklanjamo poskuse, da bi nas izrinili iz mesta in našo prisotnost kvečjemu priznavali na kraški planoti, se pravi na podeželju.

Za kongresna dela je tokrat vladalo zares izredno zanimanje, kar dokazujeta polna kongresna dvorana in prisotnost predstavnikov domala vseh italijanskih političnih strank, kar se je zgodilo prvič v zgodovini kongresov Ssk in slovenskih političnih organizacij v Trstu sploh.

V času, ko so ideologije in razni univerzalizmi v hudi krizi, se potrjujejo pravilnost in hkrati sodobnost temeljnih usmeritev politične organizacije Slovencev v Italiji, to je SLOVENSKE SKUPNOSTI. Slovenstvo, politični pluralizem, socialna pravičnost, krščanski etos so resnične vrednote, ne muhe enodnevnice. Ssk tudi edina more polno izpolnjevati nalogo, določeno v republiški ustavi, da »z demokratično metodo sodeluje pri oblikovanju vsedržavne politike« in torej tudi pri oblikovanju nadaljnje usode slovenske narodne manjšine v Italiji.

Prepričani smo, da bodo tudi zaključna kongresna dela v soboto, 16. t.m., ustrezala pričakovanju.

Z nedeljskega pokrajinskega kongresa Ssk v Trstu

NUJNOST OKREPITVE SAMOSTOJNEGA POLITIČNEGA NASTOPANJA SLOVENCEV

Pokrajinski tajnik Ssk Miro Oppelt

Na pomorski postaji v Trstu se je v nedeljo pričel pokrajinski kongres Slovenske skupnosti pod geslom: »Trst smo tudi mi!«. Že številna udeležba je dokazala, da zanimanje za delovanje edine slovenske stranke v Italiji narašča. Pozdrave svojih strank so ob tej priložnosti prinesli številni ugledni predstavniki iz naše dežele in tudi iz matične Slovenije. Italijanski gostje so v svojih posegih predvsem poudarili, da mora Trst ubrati novo pot, pot sodelovanja in sožitja s pripadniki slovenske narodnostne skupnosti, saj bo samo tako lahko mesto doseglo eko-

nomski in kulturni razmah. Ostro so tudi obsodili tudi škvadrastični napad v Zgoniku. Gostje iz Slovenije pa so predvsem opozorili na potrebo večjega medsebojnega spoznavanja med Slovenci iz matice in tistimi, ki živijo v zamejstvu. Obenem so se iskreno zahvalili za podporo neodvisni in samostojni Sloveniji, ki jo je Slovenska skupnost nudila matici.

Kongres se vnedeljo ni zaključil. Nadaljeval se bo v soboto, 16. novembra, v Finžgarjevem domu na Opčinah.

Osrednja točka nedeljskega srečanja je bilo poročilo pokrajinskega tajnika Mira Oppelta, ki je podal pregled delovanja stranke na pokrajinski ravni in se obenem dotaknil številnih problemov, s katerimi se moramo soočiti Slovenci v Trstu. »Kongres Slovenske skupnosti poteka v obdobju velikih zgodovinskih sprememb v svetu in še zlasti v Evropi«, je uvodoma dejal Oppelt, »ter v matični domovini. Te spremembe potrjujejo izbiro naše stranke v težavnem povojnem obdobju za demokracijo, pluralizem, sožitje, Evropo narodov po načelu federalizma in odločilno izbiro samostojnega političnega nastopanja. Zgodovinske spremembe dokazujejo daljnovidnost in politično zrelost oblikovalcev statuta naše

stranke. Dosedanje izkušnje potrjujejo, da je samostojno politično nastopanje brez pogojevanj odločilno za zagotovitev obstoja in razvoja slovenske narodne skupnosti. Velike spremembe pa nudijo celotni narodnostni skupnosti možnost, da skupno preveri dosedanje pot in jo uskladi z zahtevami našega časa in možnostmi, ki se odpirajo za bodočnost po dosedanjih razočaranjih in neučinkovitosti sodelovanja v vsedržavnih strankah,« je poudaril

Iz vsebine:

B. Brezigar o Svetovnem slovenskem kongresu (str. 3)

Mlad Slovenec iz Argentine prvič v Evropi (str. 4)

J. Paljk: Franki Ferletič v slovo (str. 7)

Intervju z Miro Sardoč (str. 7)

Udeležba na nedeljskem kongresu Slovenske skupnosti je bila res številna (foto M. Magajna)

Miro Oppelt. »Naj bo ta kongres z odkrito in razvejano razpravo kongres odprtih vrat, ureditve notranje demokracije in pluralizma.«

V svojem poročilu je pokrajinski tajnik Ssk tudi izrazil solidarnost trpečemu ljudstvu na Hrvaškem, govoril je o osimskem sporazumu, podpisanem pred natanko 16 leti, ki pa še danes ni upoštevan, in izčrpno obnovil delovanje pokrajinskega vodstva stranke v zadnjih dveh letih. »Od nastopa novega tajništva po zadnjem kongresu leta 1989 se je Slovenska skupnost soočala z zahtevnimi nalogami za stranko, ki ne razpolaga z izdatnimi finančnimi podporami in plačano strukturo,« je dejal. »Krila jih je z odgovornostjo ob zavzetosti svojih volilcev, ki se ji niso izneverili in nagradili vloženi trud. Dober je bil rezultat na evropskih volitvah in listi manjšin. Oktobra istega leta je Slovenska skupnost prvič samostojno nastopila na predčasnih volitvah v Miljah in skoro podvo-

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 17. novembra, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.00 Mladinski oder: »Blisk.« (Angelo Cerkenik); 11.00 Za smeh in dobro voljo; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Državne meje in družinske usode; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Slovenski obračun s samim seboj; 15.30 Šport in glasba; 17.00 Z naših prireditvev.

■ PONEDELJEK, 18. novembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Ekspresionizem v slovenski glasbi — Marij Kogoj; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 »Dober nasvet«, izbor humoresk Evgena Juriča; 12.40 Srečanje oktetov Primorske v Ricmanjih; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Gospodarska problematika; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Možiček Kopitljakec; 15.00 Ko zgodovina zazveni; 16.00 Mi in glasba: Skupina Gallus consort; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Jože Plečnik, slovenski svetovni arhitekt.

■ TOREK, 19. novembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Alpe Jadran; 9.30 To je življenje. Piše Sandor Tence; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Homer: »Odiseja«; 12.00 Življenju naproti; 12.40 Srečanje oktetov Primorske v Ricmanjih; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 16.00 Mi in glasba. Skupina Gallus consort; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Dopisnice z najbližnjega vzhoda; 17.40 Mladi val.

■ SREDA, 20. novembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Državne meje in družinske usode; 9.30 Za smeh in dobro voljo; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Homer: »Odiseja«; 12.00 Zdrava prehrana in gastronomija; 12.40 Srečanje oktetov Primorske v Ricmanjih; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Na goriškem valu; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Na goriškem valu; 16.00 Mi in glasba. Slovenski solisti v Mozartovih skladbah: flavtistka Irena Grafenauer; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Jugoslavija po letu '45; 17.50 Mladi val.

■ ČETRTEK, 21. novembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 »Vojna je obrt, kruta in egoistična.« Slovenski vojniki v 1. svetovni vojni. Piše Marta Verginella; 9.30 To je življenje. Piše Sandor Tence; 9.40 Dvajset minut z...; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Homer »Odiseja«; 12.00 Skozi tančico molka; 12.40 Srečanje oktetov Primorske v Ricmanjih; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 16.00 Mi in glasba: Madrigali iz zbirke Harmoniae morales in Moralia; 17.00 Poročila in kulturna kronika.

■ PETEK, 22. novembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Halo, dober dan! Tu 362875; 10.00 Poročila in pregled tiska; 10.10 Stereofonski koncert; 11.30 Homer »Odiseja«; 12.00 Iz Četrkovih srečanj; 12.40 Srečanje oktetov Primorske v Ricmanjih; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Kje je pristalo letalo?«; 14.30 Od Milj do Devina; 17.00 Poročila in kulturna kronika.

■ SOBOTA, 23. novembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 9.30 Zdravniški nasveti; 10.00 Poročila in pregled tiska; 10.10 Skladatelj in organist Primož Ramovš; 11.30 Homer »Odiseja«; 12.00 Režija in Kanalska dolina; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Nediški zvon; 15.00 Svet skozi lunin pogled; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Alpe-Jadran.

Slovenski krščanski demokrati o manjšinskem vprašanju

V četrtek, 7. t.m., se je v Ljubljani sestal razširjeni svet Slovenskih krščanskih demokratov, ki je obravnaval zelo važne aktualne politične teme. Najprej je bilo na vrsti manjšinsko vprašanje, o čemer je podal poglobljeno poročilo Viktor Blažič, predsednik manjšinske komisije pri tej stranki. Uvodoma je zarisal nekatera načela manjšinske politike, ki naj bi veljala v Sloveniji, in se pri tem zavzel za dobro sožitje in recipi-

Biasutti spet za priznanje Slovenije

Predsednik deželne vlade Biasutti je v torek, 12. t.m., v deželnem svetu ponovno obravnaval jugoslovansko krizo in v tej zvezi grajal stališče rimske vlade in Evropske skupnosti, ki doslej še nista priznali Slovenije in Hrvaške. Ta zamuda ima po njegovem za posledico, da se kriza ni internacionalizirala in da v dogajanje še niso posegli Združeni narodi in zlasti Varnostni svet. Biasutti je zato naglasil, kako je nujno, da Italija prizna novo stvarnost, to je slovensko in hrvaško državo.

Predsednik deželne vlade Furlanije Julijske krajine je omenil tudi vprašanje italijanske manjšine v Sloveniji in Hrvaški, pri čemer se je ponovno zavzel za sklenitev sporazuma med Rimom, Ljubljano in Zagrebom. Sporazum mora predvsem zagotoviti manjšini enako zaščito v obeh sosednjih državah. Biasutti je ob tej priložnosti naglasil, da bi Italija imela glede tega vprašanja več moralne avtoritete, če bi pravično uredila tudi vprašanje zaščite slovenske manjšine v lastni državi.

citeto. Pri slednjem načelu je poudaril, da se je treba zavedati njegove občutljivosti, zato mora temeljiti na politiki dobrega zgleda. To v praksi pomeni priznavanje najvišje možne zaščite za Italijane in Madžare v Sloveniji, le tako bo slovenska država lahko isto zahtevala od Madžarske, Avstrije in Italije, kjer živi slovenska manjšina.

Dobršen del te točke je bil posevečen vprašanju Istre, kjer so opazne močne regionalistične oz.

avtonomistične težnje ne glede na novo realnost državne meje med Slovenijo in Hrvaško. Ob tem je bilo poudarjeno, da se Slovenija ne more v nobenem primeru odpovedati pomenu Slovenske Istre kot okna v svet, saj predstavlja Koper edino slovensko pristanišče. Glede na vesti o bodoči tripartitni pogodbi med Italijo, Slovenijo in Hrvaško, ki naj bi enotno urejala zaščito italijanske manjšine v slovenskem in hrvaškem delu Istre, si je težko zamisliti pristop Slovenije, če v Italiji ne bo uresničen zakon o globalni zaščiti slovenske manjšine v vseh treh pokrajinah, kjer živi.

V drugi točki zasedanja je svet Slovenskih krščanskih demokratov razpravljal o nekaterih odprtih vprašanjih dokončnega besedila nove slovenske ustave, ki naj bi jo sprejeli še pred koncem letošnjega leta. Pri tem so podrobneje spregovorili in zavzeli stali-

šče o 54. členu, ki govori o pravičih človeka o tem, da svobodno odloča o rojstvu otrok. Razgrnjene so bile tudi nekatere dileme v zvezi z bodočo sestavo državnega zbora (parlamenta), ki bo najverjetneje dvodomna, sestavljen iz poslanske zbornice in državnega sveta (senata). Krščanski demokrati so razpravljali tudi o pristojnostih predsednika republike, kakor jih opredeljuje besedilo nove slovenske ustave in se dotaknili vprašanja lokalne samouprave.

***

Slovenski predsednik Milan Kučan je čestital Smučarski zvezi Slovenije za članstvo v mednarodni smučarski zvezi. »Ta odločitev je priznanje slovenskemu smučarstvu — je poudaril — in tudi priznanje Sloveniji za vse, kar je storila za mir, človekovo dostojanstvo in za dobre odnose med ljudmi, narodi in državami.«

Nujnost okrepitve samostojnega...

Trstu, je bil statut sprejet. »Ne samo, da po desetletjih nimamo pravičnega zaščitnega zakona,« je še dejal Oppelt, »da se nadaljuje razlaševalna tlaka in protislovenska gonja, ki je dobila novega elana celo ob tragičnih dogajanjih v Sloveniji in na Hrvaškem, iz statutih brišejo našo prisotnost in črtajo že pridobljene pravice. Zato smo tudi našemu kongresu dali geslo manifestacije na Trgu Unità — TRST SMO TUDI MI!« Kot zadnje je Miro Oppelt še podčrtal, da je ena izmed primarnih nalog stranke obramba pred neutemeljenimi razlastitvami naše zemlje. Tako je na primer mladinska sekcija stranke pripravila vrsto pobud tako v zvezi z razlastitvami kot tudi z zakonom o zaščiti Krasa. »Za splošen nezadovoljivi položaj manjšine,« je zaključil Oppelt, »pa je v dobršni meri kriva tudi sama zaradi razkosanosti in pomanjkanja vzpostavitve resnično demokratičnih odnosov ter vključevanje v vse državne stranke, večinoma takšne, ki so bile povezane s preživeli ideologijami. Prav zgodovinske spremembe kažejo na nujnost okrepitve samostojnega političnega nastopanja. Prav primer statuta na tržaški občini kaže, da še obstajajo močna pogojevanja slovenskih komponent. Izkušnje drugih manjšinskih skupnosti v Evropi in tudi v Italiji pa dokazujejo učinkovitost samostojnega nastopanja ob zagotovitvi najširšega pluralizma...«

»TRST SMO TUDI MI!«

V svojem poročilu je pokrajinski tajnik Oppelt omenil še za Slovence nesprejemljiv statut, ki ga je odobrila tržaška občina tudi z glasovi Demokratične stranke levice. Kljub prizadevanjem svetovalcev Slovenske skupnosti na občini in na pokrajini in protestom, ki jih je organizirala stranka tudi pred občinsko palačo v

Pogovor s predsednikom Svetovnega slovenskega kongresa B. Brezigarjem

»SSK lahko opravlja tudi v zamejstvu veliko poslanstvo«

Pred dnevi je zasedal glavni odbor Svetovnega slovenskega kongresa (SSK). Njegov ustanovni občni zbor je bil, kot znano, v letošnjem juniju v Ljubljani, prav na dan, ko se je začel vojaški napad na komaj rojeno slovensko državo. Dela so potekala v razumljivi naglici, vendar je bil temeljni dnevni red kljub vsemu izčrpan. Izostal je svečani del zasedanja, ki bi moral biti v Celju. Za predsednika SSK je bil izvoljen deželni poslanec Bojan Brezigar, ki je tudi vodil zasedanje glavnega odbora v Celju. Naprosili smo ga za pogovor, na kar je rad pristal.

Bojan Brezigar

Bi kratko povzeli glavne sklepe zasedanja glavnega odbora SSK?

Prav rad. Na zasedanju smo govorili predvsem o naši bodoči dejavnosti. Dogovorili smo se, da bomo v bližnji bodočnosti posvetili veliko pozornost slovenskemu turizmu kot eni izmed dejavnosti, ki ji Republika Slovenija pripisuje bistveno vlogo pri bodočem gospodarskem načrtovanju. Tako bomo prihodnje leto priredili široko zastavljeno svetovno srečanje slovenskih turističnih delavcev. Mnogo smo tudi razpravljali o gospodarstvu in okvirno sprejeli predlog avstralske konference, da bi združenje slovenskih razvojnih partnerjev delovalo v okviru Svetovnega slovenskega kongresa. Gre za organizacijo, ki bo združevala slovenske poslovneže z vsega sveta. Nadalje smo sklenili, da bomo ponovno navezali stike s slovensko vlado v zvezi z zakonom o državljanstvu z željo, da bi bil ta zakon spremenjen tako, da bi v večji meri upošteval mnenje tistih Slovencev, ki nimajo državljanstva Slovenije. Končno pa smo odobrili še dva dokumenta: prvi podpira Slovenijo v zvezi z napadi s strani Avstrije, ker je na tolar natisnila knežji kamen, drugi pa zahteva premostitev mednarodne bloka-

de, ki je prizadela slovensko letalsko družbo Adria.

Kdo sestavlja glavni odbor?

Glavni odbor sestavljajo poleg mene še štirje podpredsedniki, to so Viktor Blažič za Slovenijo, Lojze Dolinar za zamejstvo, Jurij Terseglav za Evropo in Jože Bernik za prekomorske dežele, tajnik Ravel Kodrič, odgovorni za finančna vprašanja Jože Slobodnik iz Kanade ter predsedniki vseh formalno ustanovljenih konferenc — teh je enajst, njihovo število pa bo verjetno kmalu naraslo na 15, saj so še v petih državah v teku priprave na ustanovitev konferenc. Zasedanju glavnega odbora, ki je v glavnem odprtega značaja, prisostvujejo tudi člani nadzornega odbora in častnega razsodišča.

Ali je čutiti pri Slovencih v zdomstvu še tako navdušenje za SSK, kot med pripravami za njegovo ustanovitev?

Mislím, da se navdušenje ni poglelo. To dokazuje dejstvo, da smo imeli tudi na tej zadnji seji zelo množično zastopstvo iz Kanade in iz Argentine: poleg članov odbora, nadzornega odbora in razsodišča še nekaj uglednih predstavnikov tamkajšnjega slovenskega življa. Seveda, sedaj je Kongres ustanovljen in ni več tistega začetnega zaleta, navdušenja pa vsekakor ni zmanjkalo.

Ali se Vam ne zdi, da je zanimanje za SSK »doma« nekoliko splahnelo?

Ustanovitev kongresa je sovpadala z začetkom vojne v Sloveniji. To je seveda vplivalo na razvoj te organizacije v Sloveniji; kljub temu pa bi lahko zatrdil, da Svetovni slovenski kongres v Sloveniji uspešno razvija svojo dejavnost; glede na dejstvo, da odbor sestavljajo v glavnem intelektualci, ki pa so že itak povezani s Slovenci v drugih državah, je v tem času njihova dejavnost, usmerjena predvsem v prizadevanja za mednarodno priznanje Slovenije, oziroma ime Kongresa pogosto sicer izpadlo, vendar pa je bilo njihovo delo naravnano

prav po duhu in črki Svetovnega slovenskega kongresa.

Kaj pa zamejstvo in še posebej Slovenci v Italiji?

Pri nas v zamejstvu je bila ustanovljena konferenca, predseduje ji Janez Povše in ta konferenca deluje že nekaj časa. Pripravila je tudi nekaj pobud in žal je osrednja pobuda, obisk udeležencev ljubljanskega zasedanja na Tržaškem odpadla zaradi vojne. Naša konferenca je po številu članov med najmočnejšimi, kar že samo po sebi dokazuje, da je bil med Slovenci v zamejstvu za to velik interes. Sedaj bo treba z delom nadaljevati in pripraviti za to sezono prve pobude; o nekaterih smo že razpravljali in smo jih tudi okvirno izdelali, več podrobnosti pa Vam bo lahko posredoval predsednik Povše.

Kakšno vlogo more imeti SSK med nami v zamejstvu?

Mislím, da lahko opravlja Svetovni slovenski kongres med nami v zamejstvu veliko poslanstvo. Mi smo po eni strani del skupnega slovenskega prostora, po drugi strani pa živimo izven meje Republike Slovenije. V okviru Kongresa imamo torej, lahko bi rekli, dvojno vlogo: to se je dejansko izkazovalo skozi ves ta čas, še zlasti pa v najtežjih trenutkih letošnjega poletja, ko je bilo prav zamejstvo most med matico in zdomstvom. Tako, kot že kdaj prej v tragičnih trenutkih slovenske zgodovine.

Kdaj bo ponovno zasedal glavni odbor?

Glavni odbor se bo sestel prihodnje leto. To bo ob srečanju slovenskih turističnih operaterjev. Zaenkrat ne vemo ne kraja ne datuma, vendar upam, da bo to mogoče organizirati v prvi polovici prihodnjega leta. Pač pa se bo medtem nekajkrat sestalo predsedstvo, ki ga sestavljajo predsednik, podpredsedniki, tajnik in odgovorni za finančna vprašanja; na sejah predsedstva bomo govorili predvsem o izvajanju sklepov tega zasedanja glavnega odbora in o organizacijskih vprašanjih, ki jih moramo čimprej utrditi.

Za pogovor se poslancu lepo zahvaljujemo in mu želimo veliko uspeha pri nadaljnjem delu. Hkrati mu iskreno čestitamo za veliko priznanje, ki ga je bil deležen, ko mu je Urad za manj razširjene jezike s sedežem v Dublinu poveril nalogo, da poskrbi za ustanovitev Koordinacijskega odbora narodnih oz. jezikovnih manjšin v Avstriji. To je namreč v zvezi z bližnjo priključitvijo Avstrije Evropski skupnosti.

Bojan Brezigar o zakonu za razvoj Krasa

Deželni svetovalec Slovenske skupnosti Bojan Brezigar, poročevalec večine v razpravi o zakonu za razvoj Krasa, je v preteklih dneh negativno ocenil dejstvo, da je V. svetovalska komisija vprašala za mnenje tudi tržaškega župana Richettija in predsednika pokrajine Crozzolija. Brezigar je predvsem poudaril, da se Richetti vede, kot da bi bil samo župan mesta Trsta, ne pa tudi celotne občine. Po njegovem naj bi namreč posegi v korist Krasa škodovali mestu, kar pa sploh ni res. Nasprotno — v tem kriznem obdobju bi bil deželni prispevek v višini 20 milijard lir izredno pomemben za razvoj celotnega teritorija. Tržaška občina pa nikakor ne more upati, da bi si ta sredstva prilastila sama. Čas bi bil, je še dejal Brezigar, da bi občina končno opravila svojo dolžnost in zgradila vsaj primarne infrastrukture (npr. kanalizacijo) predvsem na Krasu, ki ga je doslej vedno zanemarjala. To pa mora storiti z lastnimi sredstvi, ne pa računati na prispevke, ki so namenjeni razvoju Krasa.

Kar pa zadeva pokrajino je Brezigar poudaril, da sicer razume zadržanje predsednika Crozzolija, ki je bil od svoje izvolitve leta 1988 prepričan, da bo kraški park upravljala pokrajina, vendar to sploh ni mogoče. Brezigar je ob koncu še dejal, da ne more razumeti takšnega nasprotovanja zakonu, ki nudi pomembna sredstva Trstu in njegovi okolici in bi moral biti torej v tem kriznem obdobju sprejet z navdušenjem.

Predsednik Stranke demokratične prenove Ciril Ribičič in njegov hrvaški kolega Ivica Račan sta bila na obisku v Rimu, kjer sta imela pogovore s predstavnikoma Stranke demokratične levice, radikalne in socialistične stranke ter Krščanske demokracije. Predmet razprave je bilo predvsem vprašanje mednarodnega priznanja Slovenije in Hrvaške.

***

Na povabilo nemškega kancelerja Kohla bosta v kratkem prispela na obisk v Bonn predsednika Slovenije in Hrvaške, Kučan in Tudjman. V nemški prestolnici se bosta gosta pogovarjala o ukrepih, ki so potrebni, da Slovenija in Hrvaška ne bi utrpeli prevelike škode zaradi gospodarskih sankcij ES proti Jugoslaviji.

Ubežni kralj

lej, po gozdu kralj ubežen jaha;
zgubil vojsko, zgubil zemlje svoje

Vzdahne v živih sanjah kralj: »Carujem!
»Oh, podobe gledal sem neznane,
da ubežen skrivam se po tujem!«

(Fr. Levstik, Ubežni kralj)

Vojne in revolucije so vrgle s prestola premnoge vladarje. Posebno evropske. Že po prvi svetovni vojni so propadla velika cesarstva Evrope — Avstroogrska, Nemčija, Rusija. Druga svetovna vojna je pometla s številnimi monarhijami, predvsem na Balkanu. Nato so padle stare monarhije v Afriki in Aziji. Izgledalo je, da je monarhična oblika dejansko v zatonu. A ni povsem tako. Če se danes ozremo po Evropi, lahko ugotovimo, da je polovica držav Evropske gospodarske skupnosti — od severa do juga — sestavljena iz monarhij, ki med drugim v glavnem sodijo med dobro razvite in moderne države. Dokaz, da kraljevine tudi v vesoljsko-atomski dobi niso še iz mode...

Po padcu komunističnih režimov v vzhodni Evropi (vključno v Sovjetski zvezi), so se tudi v le-

Tako so prišli na obisk razni »pretendenti« na posamezne prestole. Bivši romunski kralj Mihael iz rodbine Hohenzollern-Sigmaringen je že stopil na romunsko tla, na letališču v Bukarešti pa so ga iz formalnih razlogov zavrnil. V Beogradu je bil na obisku knez Aleksander Karadjordjević, sin zadnjega kralja Petra II. V Srbiji je doživel lep sprejem, sam pa se je zavzel za novo, moderno Jugoslavijo (kakšno pa?!). Večkrat daje izjave bolgarski vladarski pretendent Simeon, sin zadnjega kralja Borisa. Podobno albanski kralj »in pectore« Leka. Te dni je prišel v Rusijo naslednik zadnjega ruskega carja veliki knez Vladimir Romanov, ki ga je tja povabil župan v Sankt-Petersburgu (nekdanjem Leningradu). Ta obisk je zbudil kar veliko reklamnega pisanja o carski družini, o ruskih monarhistih in plemstvu itd. Vladimir je v nekdanji carski prestolnici prisostvoval slovesni maši v pravoslavni katedrali z liturgijo moskovskega patriarha. V neki izjavi je dejal, da je pripravljen prevzeti vse odgovornosti, ki bi mu jih rusko ljudstvo zaupalo, tudi če ne samega prestola. Utopične nostalgije ali želja po obujanju nekdanjosti za premagovanje težav sedanosti?

Ne pozabimo, da je že pred leti nadvojvoda Oton Habsburški, sin zadnjega avstrijskega cesarja Karla večkrat obiskal Budimpešto in Prago, torej dve vodilni mesti nekdanjega habsburškega imperija... Vse to seveda gotovo ne pomeni restavracijske volje s strani stare vladarske hiše, katere predstavnik je danes med drugim aktiven nemški poslanec v evropskem parlamentu.

Kaj pa mi Slovenci? Katere vladarske potomce bomo pričakali? Morda naslednike kralja Sama ali karantanskih vojvod? Ali pa nekdanj mogočnih celjskih (zakaj pa ne tudi goriških) grofov, katerih tri zvezde blestijo v novem slovenskem grbu?

Gornji Levstikovi verzi iz znane balade lepo in zgovorno tolmačijo usodo in zgodovinsko tragiko vladarskih rodbin skozi vihro časa. Verjetno pa bo oblikovanje nove politične Evrope tudi te probleme še bolj izravnalo, kot jih je sicer že zadnje pol stoletja. Ostali pa bodo zanimiva priča zgodovinskega mozaika, ko sta krona in žezlo s prestolom in grbi krojila usodo večini evropskim narodom in jim tudi nekje vlila pečat skupnega sožitja in sodelovanja.

a.b.

PROSTOR MLADIH

Pogovor z mladim argentinskim Slovincem Damjanom Eiletzom

»V Sloveniji sem jasno začutil, da temu narodu pripadam...«

Odkar so se razmere v matični Sloveniji bistveno spremenile, je mnogo naših rojakov iz izseljenstva lahko obiskalo domovino. Med temi je zlasti veliko Slovencev iz Argentine, ki so se izselili iz političnih razlogov in zaradi tega skoraj pol stoletja sploh niso smeli v Slovenijo. O tem smo se pogovorili z mladim sinom emigrantov Damjanom Eiletzom iz Buenos Airesa, ki je v začetku tega tedna obiskal naše uredništvo. Damjan je v teh krajih že od maja meseca. Prišel je s starši, ki so se udeležili Slovenskega svetovnega kongresa.

Damjan Eiletz

Kaj si občutil, ko si prvič stopil na ozemlje Slovenije?

Slovenijo sem doslej videl le na fotografijah. Reči moram, da je res čudovita dežela, njena lepota me je prevzela. V matici sem spoznal veliko ljudi in sem občutil čisto nekaj drugega, kot če bi govoril s Italijani, Grki ali Francozi. Res je, da sem, vsaj po dokumentih sodeč, »tujec«, vendar sem v Sloveniji jasno začutil nekakšno krvno povezanost z drugimi: jasno mi je bilo, da temu narodu pripadam.

Kaj pa tvoji starši? Kako so oni po tolikih letih odsotnosti doživeli ta težko pričakovani trenutek?

Povratek v Slovenijo je bil za mamino in očeta res doživetje. Vrnila sta se po 48. letih odsotnosti in sta si vsa leta zelo želela, da bi spet obiskala domovino. Zaradi sprememb, do katerih je v tem dolgem obdobju prišlo v matici, pa nista bila tako »šokirana« kot nekateri drugi. Rekla sta, da bi se želela za stalno preseliti v Slovenijo.

Kako pa mlada generacija, kateri pripadaš, gleda na Slovenijo in na spremembe, do katerih je prišlo v zadnjem času?

Mladi Slovenci v Argentini zelo intenzivno doživljamo svoje slovenstvo in nam naša narodna pripadnost veliko pomeni. Dokaz je že to, da vsi dobro obvladamo materin jezik. Skoraj vsak teden imamo v naših društvih tudi razna slovenska kulturna srečanja, ki so navadno dobro obiskana.

Povedati bi še želel, da so mladi z velikim zanimanjem in skrbjo sledili dogajanju v Sloveniji v tragičnih junijskih dneh in da se vsi opredeljujejo za samostojno in neodvisno republiko. V času vojne sem bil sicer v Sloveniji, izvedel pa sem, da so v tistih dneh Slovenci v Argentini organizirali razne protestne shode, manifestacije pred jugoslovansko ambasado, mašo v glavni cerkvi v Buenos Airesu proti vojni in še marsikaj drugega.

Kakšna bodočnost se po tvojem piše Sloveniji?

Vtis imam, da si bo hitro opomogla in da bo uspela. Bistveni pogoj za to pa je seveda mednarodno priznanje, saj brez tega ne bi mogla preživeti. S priznanjem pa sem prepričan, da bo zelo hitro napredovala, tudi zato, ker gre za majhen narod, ki ima kot tak »hitre reakcije« tudi na gospodarske izzive Evrope.

Kar pa zadeva moralno plat, se mi zdi, da je marsikaj zgrešenega, seveda tudi po krivdi prejšnjega sistema. Lestvica vrednot je ponekod narobe postavljena in zaradi tega ima Slovenija zelo veliko število samomorov tudi med mladimi. Pri nekaterih sem opazil popolno pomanjkanje idealov, reči pa moram, da to ne velja za veliko večino ljudi, ki sem jih spoznal med tem svojim obiskom v Sloveniji.

Si morda pomislil, da bi se preselil v matično domovino?

Starša sta, kot sem rekel, že govorila o tem. Zase pa trenutno še ne vem, kaj bi rekel. V Argentini namreč živim od rojstva, tam imam prijatelje, v tem latinskem okolju sem preživel vse svoje življenje. Trenutno se nameravam zaposliti v Argentini. Reči pa moram, da bo razdvojenost, ki sem jo čutil do sedaj, postala verjetno močnejša, ker sem videl, kako lepa je moja matična domovina. Počakati pa moram, da to doživetje dozori v meni.

NAŠE SOŽALJE

Uredništvo in uprava Novoga lista izrekata ravnateljju prof. Ninku Černicu, otrokom in sorodnikom globoko občuteno sožalje ob smrti žene in matere Franke.

Slovenski kulturni klub (ul. Donizetti, 3), vabi v soboto, 16. t.m., ob 18.30 na večer z naslovom

V VRTINCU VOJNE.

O dogodkih na Hrvaškem bosta govorila časnika Saša Rudolf, ki o njih poroča za radio Trst A in italijansko TV, ter študent Domagoj, begunec iz Hrvaške.

V soboto, 23. t.m., ob 20. uri organizira SSK gostovanje dramske skupine Mladih krščanskih demokratov, ki bodo v Marijinem domu pri sv. Ivanu uprizorili igro

SVETI EKSPERIMENT

ki govori o poskusu jezuitskih misijonarjev, da bi rešili amazonske Indijance pred izkoriščanjem španskih osvajalcev.

teh razmere precej spremenile. Zanimanje zanje se je povečalo, turizem razširil, javna občila nasploh so podvojila svoj interes za preteklost, sedanost in prihodnost teh dežel. Ne samo. Veliko ljudi se vrača domov, tudi če razmere niso še zdaleč enake standardu zahodne Evrope. Vračajo se tudi bivše kronane glave. Zanima jih nekdanja domovina, zanimajo nekdanji podaniki, čeprav si verjetno ne delajo resnih utvar za možen povratek — vsaj na prestol ne.

Nevenko Gruden predsednik KD »Igo Gruden« in ŠD »Sokol«

»Člane in občane pozivam, naj pomagajo«

Pred kratkim je bil v Nabrežini izredni občni zbor KD »Igo Gruden« in ŠD »Sokol«. Dosedanji odbor je bil odstopil, na izrednem občnem zboru je bil izvoljen nov odbor, katerega predsednik je Nevenko Gruden. Naprosili smo ga za pogovor.

Nevenko Gruden

G. Gruden, Vi ste ponovno prevzeli mesto društvenega predsednika. Ali opazate kakšno razliko v primerjavi s prejšnjim mandatom?

V preteklosti sem bil dolgo let predsednik društva. V zadnjem času pa nisem bil niti v odboru, ker se nisem strinjal z nekaterimi odločitvami. Reči moram, da so se stvari od časa mojega prvega predsedovanja zelo spremenile; vodenje društva je postalo veliko bolj težavno zaradi finančne stiske, vedno bolj zapletenih birokratskih poti in tudi zaradi povečane dejavnosti predvsem na športnem področju.

Bi pojasnili, zakaj je bil sklican izredni občni zbor?

Izredni občni zbor je bil sklican po odstopu odbora. Bivši predsednik Pavel Vidoni je v svojem poročilu opozoril predvsem na dva temeljna problema: hudo finančno stisko in pomanjkanje ljudi, ki bi bili pripravljeni voditi naprej društvo. Osebno mislim, da je odstop prejšnjega odbora zakrivilo tudi nerazumevanje med odborniki.

Ste zadovoljni s potekom razprave in z njenimi zaključki?

Bolj kot za razpravo je šlo za preverjanje dejanskega stanja, v katerem se je znašlo društvo. Vsekakor sem zadovoljen, da je prišlo do izrednega občnega zbora. Upam, da smo na njem odpravili nekatera nesoglasja in sem prepričan, da se bodo sedaj stvari obrnile na bolje.

Mislite, da je možno »sožitje« med obema temeljnima društvenima dejavnostima: kulturno-prosvetno in športno?

Naše društvo že od vsega začetka, odkar je bil ustanovljen »Sokol« leta 1966, uspešno usklajuje obe dejavnosti. Veliko let torej že delamo na obeh

področjih, za oboje se poslužujemo istih prostorov, pa tudi večina naših članov je aktivna tako v kulturi kot športu.

Kakšni so odnosi s sorodnimi društvi v občini in tudi širši okolici?

Na žalost moram priznati, da je trenutno to sodelovanje zelo šibko. Kakih tesnejših stikov z drugimi društvi ni. V preteklosti je zbor našega društva skupno nastopal z drugimi pevskimi zbori in okolice. Nekaj stikov smo imeli tudi z društvi iz Slovenije, imeli pa smo tudi važno vlogo pri pobratenju naše občine z Ilirsko Bistrico in Bujami. V bodoče se bomo trudili, kolikor bo pač v naši moči, da bomo ponovno navezali prijateljske vezi z drugimi sorodnimi organizacijami, saj se zavedamo, da je to potrebno za obojestransko obogatitev.

Kako je z vprašanjem gradnje novega sedeža?

Vprašanje novega sedeža je že nekaj let na slepem tiru. Vse kaže, da v doglednem času problem ne bo rešen. Za enkrat nameravamo preurediti svoj »stari« sedež; to je nujno predvsem za okrepitev našega kulturno-prosvetnega delovanja.

Za katere pobude se boste zavzemali?

Glede na trenutno stanje novi odbor ne more delati daljnoročnih načrtov. Naša naloga je namreč ta, da

vodimo društvo do prihodnjega rednega občnega zbora, ki bo februarja meseca. Sedaj smo torej v prehodnem obdobju. Novi odbor si bo vsekakor prizadeval, da ponovno omogoči normalno delovanje društva. Marsikaj je seveda odvisno od finančnih zmogljivosti. Na tem mestu bi zato rad pozval vse člane in občane, naj nam stojijo ob strani in nam pomagajo pri izvrševanju naših nalog.

Regiment po morju gre...

Če nam že od kresnih dni pa vse do danes iz vseh vrst objavljalništva vreščijo vesti o smrtonosnem streljanju, in sicer v naši neposredni bližini, ni čuda, da nam bojni rog odmeva kdaj celo v spanju. Tako se mi je te dni sanjalo, da slišim petje fantov na vasi, na slovensko-hrvatski meji na področju severnega Jadrana. Melodije so mi bile znane iz slovenskih ljudskih epskih in lirskih pesmi, besede in vsebina pa nekaj novega, tem dnem primernege, parafraza avtentičnemu besedilu. Takole so fantje prepevali:

*Regiment po morju gre
v begu iz Slovenije,
pa vojak se vsak kot junak bahà,
rdečo, rdečo, rdečo zvezdo ima.*

*Armija po vodi gre,
ker po cestah več ne sme,
pa poveljnik se izmed vseh spozna,
nosi puško Miloševića.*

Dr. Majda Mazovec predavala v DSI

Društvo slovenskih izobražencev je v ponedeljek, 11. t.m., povabilo v svojo sredo dr. Majdo Mazovec iz Ljubljane, znano kardiologinjo, alpinistko in svetovno popotnico, ki je obiskala že vse celine razen Avstralije in se je udeležila številnih alpinističnih odprav tudi v himalajsko gorsko verigo. Gostja je občinstvu pokazala izredno lepe diapozitive o Tajski, azijski državi, ki jo je obiskala pred nedavnim.

*Okupant umika se,
ker ga pod petami žgè,
pa, če ga je strah, naj le hitro zbeži,
da živeli bomo v miru mi.*

Satire ne ustvarjam jaz, ampak jo je predstavila sedemdesetletna zgodovina tiste državne tvorbe, ki je bila sen slovenskih narodnjakov, velikih mož kot dr. Janez Ev. Krek i.dr., ter upanje naših mladih dni.

Njena stvarnost nas je razočarala. Toda glej: slovenski rod ima že svoj lastni dom. Oddahnimo se s pesmijo:

*Zaplula, zaplula je barčica srbska,
odvažà, odvažà vojščake hajduke,
odplula je z njimi po morju,
odplula na Turško nazaj.*

Pa brez zamere, bratje Srbi! Vedite, da vse izza mladosti nimam med tremi slovenskimi možmi: med profesorjem Ivanom Dolencem, ki je bil odkritosrčni prijatelj in zagovornik Srbov, skoraj srbofil, časnikarjem Mirkom Javornikom, ki je bil odločen srbofob, in med škofom dr. Gregorijem Rožmanom, ki je imel čisto svojevrsten, nežno koroški, resignirano preferenčni duhovni odnos do srbstva in jugoslovanske skupnosti.

V sedanjem žolčno polemичnem razpravljanju o včerajšnjem in današnjem vremenu na balkanskem polotoku odkrivam mnogo vrzeli, površnosti, netočnosti kakor tudi nemalo neozdravljive tendencioznosti. Ta moja neskomna kritičnost ali celo kritika velja kajpak enako svetovnemu kakor notranjemu exjugoslovanskemu objavljalništvu. Dejanska zapletenost balkanskega portreta ne more in ne sme biti izgovor za neobjektivnost, za neznanstvenost v pisunjenju in govoričenju o nesrečni zemlji, ki je pol tisočletja s svojim holokavstom zadrževala aziatsko invazijo barbarstva in trpela od hinavščine t.i. Zahoda. Mar naj trpi še naprej?

Stanko Žerjal

Hvaležnica pri sv. Justu

Tržaški škof msgr. Lorenzo Bellomi sprejema darove slovenskih vernikov med tradicionalno svečano hvaležnico, ki je bila v nedeljo, 10. t.m., v mestni stolnici (foto M. Magajna)

Dve knjigi inž. K. Mučiča Deli bogatita rabo slovenskega strokovnega izrazja

Nаша slovenska skupnost v Italiji ima kot vsaka manjšina vrsto težav, s katerimi se vsakodnevno srečuje. Velikanske težave so prav gotovo tudi v šolstvu, kajti slovenski profesorji se srečujejo z učbeniki, ki jih je vedno premalo, dobri pa so običajno samo v italijanskem jeziku. To velja vse do trenutka, ko se nek dober profesor ne odloči izdati učbenik v slovenščini, ki ga pa žal mora največkrat sam napisati.

Slovenščina najbolj šepa na različnih strokovnih področjih, kjer je potrebno znanje slovenskih strokovnih izrazov. Zato še kako prav zvenijo besede: »Želel bi, da bi knjiga obogatila in razširila rabo slovenskega strokovnega izrazja tudi v naši zamejski skupnosti.« Napisal jih je v uvodu svoje knjige profesor na naši slovenski tehniški šoli v Trstu inž. Karlo Mučič, ki je pripravil za tisk dve sodobni knjigi, dva učbenika, ki sta moderno in vrhunsko pripravljena. Prvemu je dal naslov »Industrijska elektronika« in je namenjen višjim razredom slovenskih poklicnih in tehniških zavodov v Italiji, drugi pa nosi naslov »Elektronika in digitalna elektronika« in je namenjen istim šolam.

Že kratek pregled obeh knjig nam pove, da sta namenjeni predvsem strokovnim šolam, seveda pa ju v roke lahko vzame vsakdo, ki ga elektronika zanima, saj se je inž. Mučič močno potrudil, da je zelo klen in čimbolj preprost v izrazih, ki so nam sicer tuji, jezik je čist in prijeten, avtor tudi ni suhoparen. Mučič je posebno pazil na jezik, kajti vse prevečkrat se dogaja, da govorimo o stvarih, ki se tičejo elektronike v italijanščini, in to preprosto zato, ker slovenskih izrazov ne poznamo. Prav zaradi tega pa je zelo razveseljivo dejstvo, da take knjige prihajajo med nas, posebno pa še med učence, ki jih nujno potrebujejo. Leti se namreč morajo izražati v sodobnem tehniškem slovenskem jeziku, ki je seveda svojevrsten. Prav zato gre vsa pohvala profesorju Karlu Mučiču, kateremu ob izidu dveh knjig tudi čestitamo. Mučičeve učbenike je izdal Deželni šolski urad v Trstu.

***

Tržaški občinski in pokrajinski upravi grozi huda kriza. Krščanski demokrati zavračajo predlog socialistov, naj župan Ricchetti prepusti mesto socialističnemu kandidatu pred odobritvijo proračuna. Demokristjani pravijo, da je treba najprej odobriti »štafetno palico« v obeh upravah. Če ne bo sporazuma, bo razpis novih volitev neizogiben.

Rafko Dolhar: Romanje v Julijce

»Knjigo vzemite v roke, ko vam bo v mestu težko...«

V rokah imam imenitno knjigo, o kateri bi rad napisal nekaj besed, a to na tak način, da bi po njej seglo čim večje število bralcev. In želel bi, da bi knjigo prebrali vsi tisti, katerim je všeč dobro branje, lepa slovenščina in gore, narava. Seveda ne govorim o naravi, kakršno nam hočejo sedaj prikazati neka pornoekološka gibanja, ki imajo z njo in Dolharjevo knjigo »Romanje v Julijce« toliko opraviti, kot ima pisec opraviti z nekaterimi somoščani, ki pravijo sosedom, da so bi-

Rafko Dolhar

Jutranja molitev na Visoki Ponci

Nad Črnim studentem vzhaja sonce. Prišel sem na Visoko Ponco markirat pot v tvoj spomin, oče. Da bi tudi drugim pokazal pot v planine, kot si jo ti pokazal meni. Da bi jih navezal na lepoto tega prgišča naše zemlje. Tudi v življenju bom hodil po poti, ki si mi jo pokazal.

Na obzorju se zbirajo črni oblaki. Najraje bi pobral svoje stvari in odšel. A ti si vedno zaupal. Bil si poln zaupanja vase in si ga znal vliti tudi drugim. Zato si obstal tam, kje so drugi obupali. Rad bi imel moč, da bi vztrajal kot ti, dokler mi usoda ne bo za vedno zastavila poti v planine.

Iz knjige »Romanje v Julijce«

li v hribih že takrat, ko so se zapeljali do prve kraške gostilne, kjer so se do bro najedli.

Dr. Rafko Dolhar spet prihaja na dan s knjigo o gorah, planinah, ki so mu pri srcu celo bolj, kot je pripravljen sam v nekaterih zadržanih zapisih povedati. Knjigo »Romanje v Julijce« pošilja med nas založba Obzorja iz Maribora in prav je tako, saj je knjiga zelo dobro branje. Pa naj nihče ne misli, da je Dolharju samo do gora in hribov, zelo intimen in obenem zelo stvaren je že v drugem zapisu, črtici, ki mu je dal naslov »Slovenska smer na Kokoš«, ko zapiše imeniten stavek: »Na to sveto gmajno ne prihajamo gojit maščevanja, prihajamo le iskat moči, da lahko kot posamezniki in kot narod kljubujemo in z vzravnano glavo nadaljujemo svojo življenjsko pot kot posamezniki in kot narodna skupnost.« S temi besedami opiše pisatelj kraj, kamor se Slovenci odpravljamo poklonit štirim slovenskim fantom, ki so jih na Krasu pobili fašisti.

Dr. Dolhar pred nami zgrinja vtise, ki jih zbira sproti, ko hodi po gorah, ko gre, recimo, samo na daljši sprehod po Krasu, zanimive so te sli-

ke zato, ker nam pisatelj prikaže vrednost in lepoto hoje v hribe, če že tako hočete, na način, ki je zelo enostaven, pisatelju ne gre, da bi se s tem ponašal, in tudi lažne skromnosti ni nikjer, enostavno življenje je to, kot veter, voda in sneg, hoja sama. Nobenega pretiravanja ni v njegovih opisih in tudi nobenega ogabno sladkega jezika, ki največkrat pokvari »gorsko literaturo«, da ne govorimo niti o krvavo rdečih zatonih, ki prevečkrat krasijo drugorazredne zapise iz gora. Pisec teh kratkih zgodb in vtisov je v gorah imenitno doma, saj vidimo, da kar ne more brez njih, spozna se pa nanje kot pač človek, ki se je med njimi rodil, ljubi pa jih tako, kot jih lahko le človek, ki mora živeti ob morju in obenem hrepeni po visokih vrhovih. Izredno lepo se pisatelj pokaže, ko v neki zgodbi opiše, kako še ni letal, a bi rad tudi to poskusil, pa čeprav ga je za let z zmajem prestrah. Nobenega veleumja o tem, kaj »bi nekje znotraj čutil«, ampak le želja, da bi poletel z vsemi vetri vred, da bi se samo vetrom predal.

Med devetintridesetimi slikami, ki jih je v knjigi (Kar preštejte, če ne verjamete, da jih je toliko!), boste našli bisere, kot je »Jutranja molitev na Visoki Ponci«, o katerem pa ne smem veliko govoriti, ker ga lahko samo pokvarim. Preproste in obenem visoke pesmi življenja so to, ki jih je vredno prebrati v tišini, saj se le tako lahko približamo pisateljevemu občutju.

Predvsem pa boste v Dolharjevi knjigi dobili veliko planinskega branja, seveda bo planincem knjiga gotovo bolj všeč, ker bodo v njej našli prehojene poti, ostalim pa je lahko izziv za odločitev, da se vendarle odpravijo iz dolin v planine. Seveda pa brez pretiravanja lahko rečemo, da mora vsakdo sneti kapo pred besedami, kot so: »Moje gore so pač nekaj drugega. Pognal sem korenine v to zemljo in zrasel iz nje, zato so mi samo prirasle k srcu. Imeti svoje gore

je veliko več kot biti ljubitelj gora v splošnem pomenu besede.« In potem gre dr. Rafko Dolhar naprej, a vedno brez sentimentalizma, brez pretiravanja in to je veliko. Nekje tudi zapiše: ... »saj brez globokih korenin nobeno drevo ne more zrasti dovolj visoko, kaj šele, da bi kljubovalo viharjem«. In prav iz takih stavkov lahko razberemo, kako močna je pisateljeva navezanost na domačo zemljo, na gore, na vse slovensko. Tega pa najdemo v Dolharjevih zapiskih veliko.

Knjigo dr. Rafka Dolharja »Romanje v Julijce« vzemite v roke takrat, ko vam je v mestu težko, ko imate televizije dovolj, ko ste nervozni, ko ne veste, kaj bi, ko mislite, da je vse skupaj en sam velik obup, ko imate nogo v mavcu, ko ste prehlajeni, ko je pozimi megla in ste pozabili, kako se sploh sonce prikaže čez Kras, in še in še bi lahko našteval, Dolharjevo knjigo berite predvsem zato, ker je lepa, ker piše o lepi slovenski deželi in o čisto normalnih ljudeh, ki to deželo ljubijo, in prav zato hodijo v njene najbolj odmaknjene dele, kjer je še prostor za sanje in tišino in tihi počitek po utrudljivi hoji.

Knjigo zaključí črtica »Zadnji izlet«, ki si jo je vredno večkrat prebrati; v njej pisatelj najbolj pokaže, kako strahovito je navezan na gore. Tudi fotografije, ki lepo spremljajo avtorjeve črtice, so pisateljevo delo, njihov izbor je že sam po sebi nova, še ne napisana avtorjeva črtica.

Jurij Paljk

»Združeni za Unicef«

Kulturne skupine apulijske, kampanijske, sicilijske in sardinske skupnosti z Goriškega, ob sodelovanju Zveze slovenskih kulturnih društev in pod pokroviteljstvom UNICEF-a, priredijo v soboto, 16. novembra, ob 20. uri, v goriškem Kulturnem domu srečanje z naslovom »Združeni za Unicef«. Vsaka od nastopajočih skupin bo predstavila delček iz svoje bogate kulturne zakladnice tudi v želji, da bi se med seboj bolje spoznali.

Na večeru, katerega prostovoljni prispevki bodo oddani v sklad UNICEF-a, bodo nastopili gledališčniki, pevci, folkloristi in recitatorji.

Srečanje v goriškem Kulturnem domu pa se bo zaključilo z družabnostjo in pokušnjo tipičnih jedi iz Apulije, Kampanije, Sardinije in Sicilije kakor tudi s krajevnimi specialitetami.

Franki Ferletič v slovo

Franka Ferletič

Franko sem spoznal pred leti čisto slučajno, predstavil mi jo je prijatelj Davorin, bila je še zaposlena v Slovenskem stalnem gledališču v Trstu. Vem, da sva šla z Davorinom gledat »Kdo se boji Virginije Woolf« in v gledališki list je prav ona pisala o tej Albeejevi drami, po predstavi sem jo spoznal, s prijateljem sva ji očitala, da je uporabila v tekstu nepotrebno tujko »adoptiven«. Najbolj me je presenetil njen nasmeh in dobre oči, katerih ne bom nikdar pozabil, potem sva se včasih videla, vedno njen nasmeh in vedno njene dobre oči. Vedno lepo, izbrano oblečena, a vedno mladostno, kot da ne bi hotela odrasti, tudi tedaj ne, ko je že bila mati treh otrok, vedno mlada, vedno nasmejana, ko sva se srečevala.

Ko sva jo s prijateljem kdaj slučajno srečala, sva jo vedno dražila, ji govorila, kako je lepa, vesela sva bila, ko je dobila delo na radijski postaji v Trstu. Od takrat naprej smo se večkrat videvali, včasih smo klepetali več časa, največkrat pa se je vse skupaj končalo ob kavi v bližnjem baru, kjer nam je vedno plačevala z besedami: »Pusita, bom jaz, ker vem, kako je z vami študenti!«

Postali smo prijatelji. Franko sem imel za veliko prijateljico, včasih sem šel k nji, »na radio«, kjer je zadnje čase delila sobo z Igorjem, na obisk. Ko njenega vulkanskega kolege ni bilo, sva se včasih pogovarjala o vsem mogočem, večkrat tudi o poeziji, o knjigah, ki jih je imela zelo rada, čeprav ji je zmanjkovalo časa: družina, služba, življenje pač. Vedno sva govorila o stvarih polnih življenja, o slovenstvu, o Trstu, ki ga tudi ona ni razumela, in mi je to vedno govorila, presrečna je bila, ko je šla stanovat spet v rodni Doberdob. In ob tem vedno njene dobre oči.

Nič velikega ni bilo v najinem prijateljstvu, samo občasni pogovori, ki jih je največkrat kradla času med eno obveznostjo in drugo. Nobene usodne vezi ni bilo med nama, a sem vseeno vedel, da je vesela, ko me vidi. Isto sem čutil jaz, lepo je, ko veš, da se lah-

ko na nekoga zanesesh, da veš, da je vedno vesel srečanja s tabo. Prijateljstvo, nič več.

Kot tolikokrat sem tudi tisto jutro poslušal radio, slišal sem samo o nesreči, žena je ujela njeno ime. Telefoniral sem Igorju, ki mi je povedal, kar je vedel. Zaklel sem v slušalko, nesramno najbrž, obnemel, povedal Adriani, ki ni mogla verjeti. Rekla mi je: »Počutim se kot takrat, ko so nam prišli karabinjerji povedati, da je umrl brat v nesreči.« Potem sva se počasi odpravila proti Vipavski, povedati sem moral mojim, ki so jo tudi poznali, še prej sem poklical Davorina. Vrgel sem ga s postelje, pozneje še enega prijatelja, za katerega tudi vem, da je Franko cenil. Nehvaležni telefonski klici in tišina, dosti tišine, ki pa tudi ne prenese nobenega odgovora.

Tako ranljivi smo pred novicami takih strašnih dejstev, tako nemočni, da me zabolijo že ob misli na to. In z vsako smrtjo nas je manj, če je to prijatelj, še toliko bolj. Vsaka nekaj odnese, vsaj mene, vem, je vedno manj. Odreže mi besede, odreže nekaj v meni, z vsakim odhodom prijateljev in poznanih me je manj. Moral bi napisati kako lepo besedo za slovo, a je ne najdem. Rad bi opisal njene dobre oči in vsi bi po opisu spoznali Franko. Tisto nasmejana, majhno in vedro Franko, ki je sedaj več ni.

Jurij Paljč

* * *

Slovenski zunanji minister Ruppel je v Ljubljani sprejel delegacijo SKGZ. Člane delegacije so zanimala predvsem vprašanja v zvezi s priznanjem Slovenije, v tej luči pa tudi nova manjšinska politika (iz Slovenca dne 12. t.m.).

Pogovor z Miro Sardoč

»Sok knjižnega jezika je narečje«

Igralka SSG v Trstu Mira Sardoč, dobitnica najvišjega slovenskega gledališkega priznanja, Boršnikovega prstana, je v zamejstvu, pa tudi v Sloveniji zelo priljubljena. Že sam podatek, da je ob zadnjem, lahko bi rekli življenjskem uspehu prejela nad 400 pisem in telegramov s čestitkami, je dovolj zgovoren. Kako naj bi bilo drugače, saj praktično skoro ni osebe, ki je ne bi poznala. V utemeljitvi žirije, ki ji je podelila Boršnikov prstan, med drugim piše, da je Mira Sardoč »ena osrednjih osebnosti tržaškega kulturnega življenja, gledališka učiteljica mladih rodov, skrbnica slovenskega jezika, povezovalka tržaške kulture na vse strani, branilka golega obstanka te svojevrstne slovenske gledališke hiše...« Mi pa bomo k temu dodali, da je Mira Sardoč tudi oseba visokih moralnih vrednot, polna ljubezni do sočloveka, oseba, ki z nesebičnim delom skrbi za kulturno in duhovno rast celotne naše narodnostne skupnosti.

Ko sem se z njo pogovarjal, je bilo res prijetno. Redkokdaj srečaš tako umirjeno in modro osebo s takim človeškim pristopom. Treba je povedati, da sva se pogovarjala le nekaj dni po tragični smrti Franke Ferletič, na katero je bila Mira Sardoč zelo navezana. Jasno je zato, da je bilo v njenih besedah tudi precej grenkobe, ki je prekrila srečo ob tako pomembni nagradi.

»Doma smo bili zelo revni. Živeli smo Šentilju pri Mariboru, oče je bil vaški nadučitelj, mamu pa sem izgubila že pri starosti 5. let. Oče se je nato zopet poročil in sem dobila drugo mamu, ki je bila prekrasna. Pri nas doma je bilo vedno dosti ljudi, vsem so bila vrata odprta. Tudi na ta način me je oče naučil ljubezni do sočloveka, poleg poštenosti in drugih moralnih vrednot, od katerih nisem v življenju nikoli odstopila. Že v otroških letih sem imela veliko veselje do gledališča. V naši vasi so bile takrat letno štiri gledališke premiere, ki so spadale z lepimi in pristrčnimi vaškimi prazniki.«

Po srednji šoli se je Mira Sardoč vpisala na igralsko akademijo v Lju-

Igralka Mira Sardoč z J. Lukešem v »Antigoni« (sezona SSG 1970-71)

bljani. Oče in mati, ki sta morala skrbeti še za Mirini sestri in za brata, sta jo vzdrževala le z veliko težavo. Mira se je v drugem letniku te šole zaradi lakote celo onesvestila. Profesorica Vida Juvanova in njen mož Slavko Jan sta jo vzela pod svojo streho. »V tisti hiši sem spoznala najpomembnejše gledališčne iz Slovenije in Evrope. Predvsem pa sem spoznala, da so veliki ljudje izredno preprosti in povečinioma dobri.«

Po študiju na igralski akademiji se je vrnila v Maribor. »Tedanji ravnatelj Mariborskega gledališča Jaro Dolar in režiser Frane Žižek sta ustanovila gledališko šolo, kjer smo nekateri absolventi akademije poučevali. Na ta način sta nam olajšala življenje, želela sta nuditi čim ugodnejše finančne pogoje, da sta tudi od nas lahko čimveč zahtevala. Šolo sta obiskovala med drugimi Polde Bibič in Sandi Čolnik.« Pet let kasneje so razne okoliščine pripeljale Miro Sardoč v Trst, kjer je tudi ostala vse do danes. »Tako sem bila sprejeta v SSG, saj je igralski zbor takrat zapustila Teja Starčeva. Kmalu sem postala svetovalka in lektorica v slovenskem amaterskem gledališču v ul. Montecchi, ki je zamrlo, ko so njegovi člani odšli na akademijo. Med njimi sta bila tudi Sergej Verč in Boris Kobal. Tako se je začela moja dolgoletna gledališka

Martinovo - del naše kulturne tradicije

Martinovanje sodi med najstarejše slovenske praznike. Proslavljajo ga na različne načine, na Primorskem in v drugih vinorodnih območjih pa je to praznovanje povezano s pokušnjo mladega vina. Tudi Prosek si je za nekaj dni nadel praznično obleko... (foto M. Magajna)

Gostovanje Slovenskega mladinskega gledališča iz Ljubljane Šeherezada - krvava »pravljica«

Šeherezada! Ob tem imenu se mi utrne podoba iz skrivnostne zbirke Tisoč in ena noč, zazrem se v sanjske vizije oddaljenega Orienta, dokler mi v spominu ne zazvenijo akordi iz orkestralnega dela »Šeherezada« ruskoga skladatelja Rimskega Korsakova.

Polna pričakovanja sedem, da bi si ogledala »Šeherezado« sodobnega slovenskega dramatika Iva Svetine. Predstavo je Mladinsko gledališče uvrstilo v repertoar gledališke sezone 1988/89 in z njo poželo vrsto priznanj in nagrad tako kritike kot tudi publike.

Šeherezado si predstavljam v duhu svojih literarnih reminiscenc, toda modra in očarljiva vezirjeva hčerka, ki je z ukano, to je s pripovedovanjem tisoč in ene zgodbe, odvrnila sultana Šahrijara od krutega ugonabljanja žensk, se v Svetinovi igri pojavi šele v sklepnem delu.

Gre torej za drugačno, pravzaprav krvavo »pravljico«, polno sle in krvi, ki ne more govoriti otroški naivnosti, pač pa samo zrelemu in gledališko omikanemu gledalcu. Predstava se udejanja v vidni, slušni in sploh čutni sferi kot edinstven splet koreografije, glasbe, ritmičnosti in akrobatske spretnosti igralcev. V njej ne gre za afirmacijo besede, teksta, pač pa za dramo v prvotnem pomenu izraza, to je za dogajanje, konflikt, gibanje, doživljanje s pomočjo najrazličnejših spektakularnih efektov.

Režija Tomaža Pandurja in dramaturgija Livie Pandurjeve sta usmerjena predvsem v gledalčevo čutno doživetje dramskega dogajanja, vprašanje pa je, koliko mu utegneta seči skozi čute — v srce.

Scena (v zamisli Marka Japlja) enostavno ponazarja prostor sultanovega seraja. Kostumi (delo Svetlane Visintin in Lea Kulaša) so bogato baročni, učinkujejo pa celo nadrealistično. Osrednji vlogo odigrava glasbena spremljiva (v zamisli Ljupčeta Konstantina), ki te očara, prevzame, pa tudi šokira, oglušči. Plesi v stopnjevanem ritmu (koreografija Maje Workman) in sladko grenke, opojne vonjave uvedejo gledalca v magičnost orientalskega sveta, ki je tako oddaljen od našega, da mu težko pridemo do dna, da ga lahko le slutimo in sanjamo, obožujemo ali odklanjamo, razumemo pa ga ne.

Z odnosom laika, ki vstopa v svet vzhodnjaške modrosti, človek zahodnega sveta išče za svetlobnimi, zvočnimi in koreografskimi efekti, ki so srž predstave, sporočilo drame. Tipaje in išoč se prepusti estetskim užitek, ki ga potegnejo v svoj vrtnec, dokler ne vztrepeta v sklepnem delu, ko ga pretirano prelinjanje krvi in neokusno rezanje ali paranje spolnih atributov ne navda z gnusom.

Svetinova »Šeherezada«, s podnaslovom vzhodno-zahodna opera,

razpreda pradavne mite in zgodbe vzhodnega in zahodnega sveta: zgodbo o bratskem sporu med svetlim Šahrijarom in slepim Šahzemanom (biblijska zgodba o Kajnu in Abelu), motiv Velike matere v materi sultanke, čuvarki pečata, motiv slepote in luči, ki spominja na Sofoklejevega Kralja Ojdipa, prav tako kot odmevi ojdipovskega kompleksa v Šahrijarovem ugonabljaju žensk. Vse te motive pa povezuje predvsem princip dvojnosti in komplementarnosti: med temo in svetlobo, med nevednostjo in spoznanjem, med moškim in žensko, med zemljo in nebom, med upornostjo in oblastjo. Nenehno spopadanje nasprotnih polov in prehajanje enega v drugo se v fabuli Svetinove drame odraža na dveh ravneh; na ravni erotičnih užitkov in perversnosti ter na ravni oblasti.

Obe ravni se stikata v svetlem Šahrijaru, v katerega se je vselila duša goloba (saj sultan pogosto ječi kot ranjen golob). Njegova pohotnost in maščevanje uničita življenje žena in priležnic, nad katerimi se izživlja ranjeni ponos prevaranega moškega.

V svetlem Šahrijaru se gnetejo slepe strasti. V slepem Šahzemanu se sveti človečnost, med njima pa stoji sestra — modrost, ki naj ovladuje vse. V sklepu ni poražencev, ni zmagovalcev, je samo tema, samo zanikanje svetlobe in s tem zanikanje dvojnosti, ki je sicer bistvo sveta. Lahko je torej samo nič.

Skepsa, pesimizem sporočila — na drugi strani kaleidoskop luči, gibov in zvokov. Gledalec se je lahko predal enemu ali drugemu: neobčutljiv ni mogel ostati. Zgrožen, pretresen, prežet z gnusom — ali pa očaran od virtuoznosti in uigranosti igralskega ansambla.

Kajti Svetinova »Šeherezada« je nekakšna kolektivna drama brez protagonistov, saj se morajo vsi nastopajoči harmonično zlititi v dramsko dogajanje. Zato tudi ni mogoče pomenko navajati vseh igralcev, razen morda Janeza Škofa kot Šahrijara in Olge Kocjanove kot Parisade, prve sultanove žene.

Za igranje pod taktirko Pandurjeve režije pa niso dovolj običajne igralske sposobnosti, kajti igralec mora biti hkrati tudi atlet, akrobat, mora svojo izraznost prenašati na raven telesne govornice bitja, ki se v življenju večkrat znajde v neljubih situacijah; z glavo navzdol, na robu prepada, razpet nekje med nebom in zemljo.

Razpet kot orientalski človek med nenehno porajajočo se nasprotja, ki osmišljajo njegovo življenje.

Majda Artač Sturman

* * *

Ruski parlament v nedeljo, 10. t.m., ni potrdil odloka predsednika Jelcina o uvedbi izrednega stanja v Češko-Inguški avtonomni republiki. Poslanci so se dejansko razdelili na dva tabora: eni so trdili, da je treba ohraniti celovitost Rusije, drugi pa so menili, da bi izredno stanje lahko povzročilo krvave spopade.

»Sok knjižnega jezika je narečje«

kariere. «V dolgoletni uspešni gledališki karieri, v kateri je mojstrsko interpretirala vrsto nepozabnih likov, je prejela mnogo pomembnih gledaliških priznanj.

Mira Sarđoč je velika ljubiteljica slovenskega jezika. Poleg gledališča se je trudila na vseh področjih tudi za ta vidik naše narodnostne identitete. »V meni se je vzbudila izredna odgovornost za slovenski jezik, verjetno tudi zato, ker sta bila mama in oče prav zaradi slovenske govornice preganjana. Oče se je namreč rodil na Proseku, mama na Katinari, leta 1919 pa sta zbežala na Štajersko. S sogovorniki se nisem nikoli narečno pogovarjala, ker je knjižni slovenski jezik razumljiv vsem narečnim skupinam in nas dviguje na nekakšno kulturnejšo stopnjo. Sok knjižnega jezika pa je v narečju. V prvih tržaških letih sem spoznala, da so se ljudje čutili manjvredne, ker so govorili samo v narečju, češ da ne poznajo slovenščine. Kljub temu, da se to stanje le počasi izboljšuje, sem optimist. Kdor se ni odrekel materinščini, čuti potrebo po pravilnem izražanju.«

Pogovarjala sva se nato o zamejskih sredstvih javnega obveščanja. Njihovo poslanstvo je za našo narodnostno skupnost izrednega pomena. »Naš Radio, Primorski dnevnik, pa tudi ostale publikacije nujno potrebujejo lektorja. V to smer sem že naredila veliko korakov, doslej pa se ta želja še ni uresničila. Obljube so na vseh straneh. Pred leti sem skupno z nekaterimi slavisti predlagala ustanovitev sveta za kulturo slovenskega jezika, ki bi bil deloval na področju šolstva, medijev, umetnostnega jezika, strokovnega jezika in narečja. Žal, nismo našli finančne opore.«

Mira Sarđoč je del svojega dragocenega časa namenila tudi skupini duševno prizadetih oseb, ki se ob zdravljenju posvečajo gledališkemu izražanju. »To svojo odgovornost z njimi smatram ne samo kot gledališko delo, ampak kot psihološko terapevtsko delo, v smislu, da na ta način lahko odkrivajo lepote življenja. To jim tudi počasi uspeva, rezultati so omejeni, vendar izredno pomembni.«

Svojo strokovnost je Mira Sarđoč posvetila tudi pevskim zborom. V ta

NOVICE

V glavnem mestu Bretonije Nantesu se je končalo srečanje predstavnikov zahodnoevropskih manjšin pod naslovom »Jutrišnja Evropa — kakšne so možnosti za Bretonce?«. Srečanje je organizirala Demokratična zveza Bretonije (UDB). Udeleženci srečanja naj bi se seznanili z izkušnjami majhnih narodov oziroma manjšin v prizadevanjih za večjo samostojnost znotraj držav Zahodne Evrope. Osrednjo pozornost so namenili položaju Slovenije v evropskem političnem prostoru, saj je ta doslej stopnjo neodvisnosti, kakršno si potihem želijo tudi številni drugi narodi oziroma manjšine. »Slovenija je edina, ki na srečanju sodeluje kot neodvisna država«, je v otvoritvenem govoru dejal predstavnik UDB Yves Jardin in dodal, da Bretonce močno zanima, kako je Slovenija uveljavila svoj položaj v Evropi.

* * *

»Mislim, da rimska deklaracija še ni jasno opredelila statusa Slovenije. Zato nisem takšen optimist kot nekateri drugi kolegi, ki jo označujejo kot korak naprej za Slovenijo«. Tako je izjavil za dnevnik Slovenec dr. Janez Drnovšek, bivši član predsedstva SFRJ. Pristavitel je, da bo potrebno še nekaj prizadevanj slovenske diplomacije, da bodo Evropska skupnost in ZDA sklenile poseben sporazum za Slovenijo.

namen je vodila več seminarjev na Tržaškem, Goriškem ter v Sloveniji. V zborovskem petju so namreč pravilna izgovorjava, dihanje in še vse, to kar spada zraven, izredno pomembni faktorji.

Vrata Mirinega stanovanja so tako rekoč vedno odprta. Na njen dom stalno prihajajo številni javni govorniki in kulturni delavci, ki potrebujejo kak nasvet v zvezi s pravilno izgovorjavo in slovnico. Svojo pomoč nudi tudi otrokom z govornimi napakami, zelo rada pa se ukvarja z mladimi, katerim nudi nasvete glede jezika kot tudi nasvete z drugih življenjskih področij.

»Zelo rada imam mlade in jih nekako tudi potrebujem. Vedno sem si želela veliko družino, kot je bila naša doma, vendar se je življenje obrnilo drugače. Prav zato velik del svojega časa preživim med mladimi, ki jih imam res srčno rada.«

Čestitkam, ki jih je Mira Sarđoč prejela za Borštnikov prstan, se pridružuje tudi nas list, želimo pa ji seveda še veliko sreče v življenju in vsestranskih uspehov.

Darko Bradassi

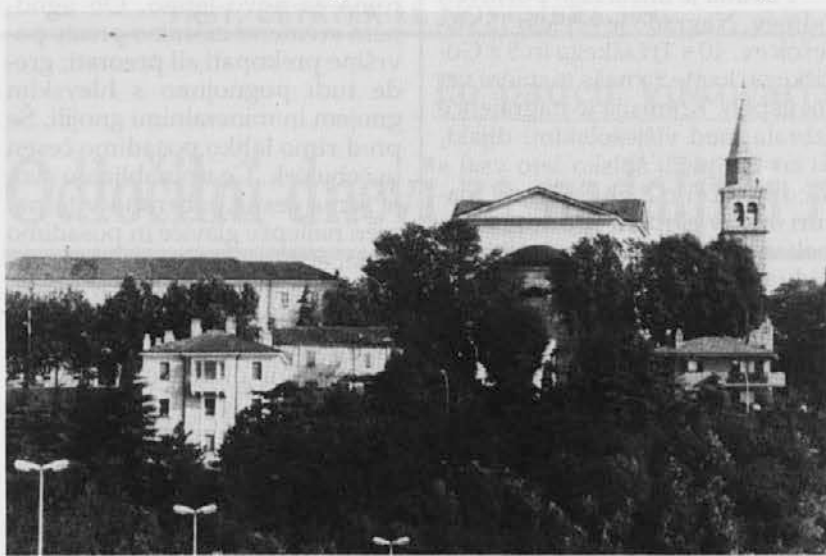

NAŠA DRUŠTVA

Dom Jakoba Ukmarja iz Škednja

V Škednju, prijazni vasici na griču pri Trstu nadvse aktivno deluje Dom Jakoba Ukmarja. Uradna letnica njegovega nastanka je 1965, dejansko pa se je kulturno-prosvetna, predvsem pa pevska dejavnost med Slovenci v Škednju začela nekoliko prej, točneje leta 1954, ko je prišel v ta kraj duhovnik Dušan Jakomin. Že nekaj mesecev po svojem prihodu je zbral ljubitelje petja in ustanovil pevski zbor, najprej ženski, kasneje pa mešani. Najhujše so bile v začetku težave s sedežem; pevci so vadili zdaj tu zdaj tam, kjer je bilo pač mogoče, čez nekaj let pa so dobili na razpolago celo hišo, ki je danes last Doma.

Z odprtjem novega sedeža se je začela tudi živahna društvena dejavnost. Dušan Jakomin je s pomočjo vaščanov začel prirejati pevske nastope, igre, gostovanja, kulturna srečanja, proslave, za mlajše člane pa tudi pustovanja in miklavževanja. Ko je g. Jakomin začel poučevati na domači šoli, je ustanovil tudi otroški pevski zbor, ki je deloval do leta 1986. Mešani pevski zbor pa obstaja še danes. Pevci iz Škednja so imeli več nastopov v samem Trstu pa tudi v drugih mestih naše dežele, peli so v Sloveniji in Avstriji, nekaj pesmi so posneli tudi za Vatikanski radio in so se od nastanka zbora dalje redno udeleževali raznih zborovskih revij. Pod vodstvom Dušana Jakomina so tudi leta 1962 nastopili kot edini slovenski pevski zbor na tržaški reviji cerkvenih pesmi in dobili prvo priznanje. Povemo naj še, da je dve leti v okviru Doma deloval tudi orkester, ki ga je sestavljalo 20 oseb.

Pogled na zeleni Škedenj in cerkev sv. Lovrenca

(foto L. Pulsator)

Izredno pomemben je tudi »Ščedenski etnografski muzej«, ki je last Doma Jakoba Ukmarja. Nastal je skoraj naključno. Dušan Jakomin je namreč začel zbirati gradivo za knjigo o zgodovini Škednja. Kaj kmalu se je zavedel, da je zbranega materiala dovolj za pravi muzej. Seveda je bilo treba zanj najti primeren prostor. Kmalu se je odboru Doma Jakoba Ukmarja posrečilo, da je dobil hišo v neposredni bližini svojega sedeža. Zbirka v muzeju je res bogata; v njem si lahko ogledaš vse, kar zadeva zgodovino Škednja: od orodja za pripravo kruha do tipičnih starih narodnih noš, okrog 200 starih razglednic o Škednju, kakih 300 avstrijskih razglasov, ki zadevajo to vas, nešteto fotografij, staro pohištvo in še marsikaj drugega. Poleg tega je Dušan Jakomin zbral vse stare domače izraze, ki zadevajo peko kruha in ki

so že tonili v pozabo. V muzeju je razstavljen tudi seznam teh izrazov. Etnografski muzej je od svojega nastanka dalje pritegnil številne obiskovalce in vzbudil veliko zanimanja tudi pri italijanski javnosti.

Dom Jakoba Ukmarja je obnem izdal in založil kar osem publikacij. Prva knjiga je bila »Eshatologija« pokojnega škedenjskega župnika msgr. Ukmarja, nato pa so izšle še: dve knjigi o Škednju, brošura »Škedenj nekdanj in danes« v sodelovanju s tamkajšnjo osnovno šolo, zanimiva knjiga o škedenjski krušarici, o zgodovini domače cerkve, prelepa Bolchijeva zgodba o škedenjski krušarici, ki je izšla v petih jezikih ter publikacija »Slike z opisi«, namenjena šolskim otrokom. Zadnje delo, ki ga je izdal Dom pa je ponatis znamenite pridige msgr. Jakoba Ukmarja o krščanskem sožitju

med narodi. Delo je bilo predstavljeno pred nekaj tedni in je naletelo na izredno zanimanje.

O dejavnosti Doma Jakoba Ukmarja naj še povemo, da redno prireja izlete in da večkrat sodeluje tudi s PD »I. Grbec«, ki prav tako deluje v Škednju. Skupno z njimi je pripravil več zanimivih prireditev.

Kljub bogati kulturni ponudbi Doma Jakoba Ukmarja pa se je g. Jakomin, ki je predsednik društva in direktor muzeja, pritožil, da je »tako pri mladih kot tudi pri starejših opaziti velik vpliv televizije, zato je udeležba na raznih naših kulturnih prireditvah včasih pomanjkljiva. Najbolj povezuje Slovence iz Škednja nedeljska maša in družabno srečanje po njej v našem domu.« (hj)

* * *

Svetovni kongres PEN klubov, ki se je pred nedavnim sestal na Dunaju, je med drugim sprejel resolucijo slovenske delegacije o vojni na Hrvaškem. Resolucija obsoja namerno uničevanje življenj in kulturnih spomenikov ter sovraštvo med Srbi in Hrvati, vabi vse vpletene strani, naj končno upoštevajo številne podpisane sporazume o ustavitvi ognja ter poziva hrvaške književnike, naj se javno zavzemajo za pravice vseh manjšin na svojem ozemlju.

* * *

Nemški zunanji minister Genscher je pred dnevi sporočil, da bo Nemčija v kratkem odprla v Ljubljani generalni konzulat, ki bo postal veleposlaništvo, ko bo mednarodna skupnost priznala Slovenijo za samostojno in neodvisno republiko. Generalni konzul bo 55-letni ekonomist Günter Seibert, ki je bil doslej pri nemškem zunanjem ministrstvu vodja oddelka za vprašanja razorožitve. Prostore za svoja predstavništva iščejo v Ljubljani tudi Hrvaška, Češkoslovaška in Madžarska.

Boris Možina

PREGLJEV DOBROTNIK – BREJSKI ROJAK JOŽE FABJAN PA ŠE TO IN ONO IZ STARIH DNI

Tam, kjer lagodno žuboreča Vipava preteče od svojega Trga dve debeli uri hoda, leži na njenem levem bregu sončno naselje Brje. Deset zaselkov, lepo razpostavljenih po valovitem gričevju, obdajajo razsežni vinogradi, tod marljivi Brejci pridelujejo od nekdanj odlično belo in črno kapljico. Visoko nad temi zaselki kraljuje Sv. Martin, ki vsako leto o pravem času in ponavadi v lepem vremenu napravi iz sladkega mošta vino; na Brjah so torej od davna pridelovali sebi in svojemu nesebičnemu patronu dobro in prijetno vino, bili so pač mnenja, da

*svet Martin rad pije vin,
voda pa naj v Kasovljah poganja mlin.*

V enem teh zaselkov na Brjah — pri Furlanih po imenu, je bil 28. aprila 1860 rojen Jožef Fabjan. Njegov stari oče France Fabjan je prišel na Brje za zeta iz Kobdilja na Krasu. Od takrat se pri tej hiši pravi po domače »Pri Fabjanovih«. Očetu je bilo ime Jože, mati pa je bila Ivana Kodrič — Skoncova po domače, iz zaselka Kodrovi na Brjah. V zakonu so imeli tri otroke: Jožeta, Francko in Franceta. Mladi Jožko

je bil sila bister fant; v osnovno šolo je hodil v uro oddaljeni Rihenberg, kjer je soustanovitelj rihenberške Čitalnice, učitelj Tomaž Jug, uspešno bistril pamet tudi mladim, obetajočim Brejcem.

»Bodi priden,« je mlademu pastirju Jožkotu ponavljal sosedov stric Drejčonov, »te bodo dali v mestne šole, ne boš otepal sleherni jutro prežganke in prismojene polente na Brjah, postal boš 'gospod', boš jedel piščance in se ti bo dobro godilo.«

Čeprav nerad, je mladi pastir šel po osnovni šoli na željo matere v Gorico in tam v letih 1873-1881 v gimnazijo, v letih 1881-1885 pa bogoslovje in postal dušebrižnik. Služboval je najprej v Ročinju, od tam je šel za nekaj mesecev k Sv. Luciji na Most, nato je bil nekaj časa v Čepovanu, od koder se je vrnil k Sv. Luciji, na današnji Most na Soči, in tam ostal od 1887 do 1916.

Župnik Jože Fabjan je bil dobrodušen, norčav človek in sploh velika dobričina. Skoro vsako leto je redno prihajal na Brje, v svoj rojstni kraj, odkoder se je v mladih letih tako nerad odpravil. Zadnjič je prišel na Brje jeseni 1915, kmalu potem, ko je stopila Italija v vojno. Oglasil se je tudi pri nas in z našim očetom se je pogovarjal o tem, da bi se preselil na Brje in v domači vasi preživel vojno vihro, toda usoda mu ni bila naklonjena. Italijani so v februarju 1916 silovito obstreljevali Most na Soči, ena granat je zrušila župnišče in Fabjana smrtno zadela; nezavestnega so prepeljali v vojno bolnišnico v Klavže pri Podmelcu, kjer je še istega dne izdihnil. Zaradi vojnih razmer so ga tudi tamkaj začasno pokopali. Po končani vojni so njegove

Dobri rezultati v športu ne izključujejo uspeha v šoli

Franko Drasič

Kot smo poročali v prejšnji številki, je bila pred kratkim v prostorih Hranilnice in posojilnice v Nabrežini slovesnost ob podelitvi posebnih priznanj 15 dijakom višjih srednjih šol, ki so ob dobrem šolskem uspehu dosegli odlične rezultate tudi v športu. Priznanja je našim dijakom podelila ZSSDI v sodelovanju s šestimi slovenskimi bančnimi zavodi v zamejstvu, glavno zaslugo za uresničitev te pomembne pobude pa ima prof. Franko Drasič. V krajšem razgovoru nam je obrazložil, kako je ta zamisel nastala in kakšen je njen namen.

Nagrade so običajno namenjene le športnikom, sam pa sem prišel do spoznanja, da bi bilo pravično nagraditi tudi odlične dijake, ki so hkrati dosegli dobre rezultate na športnem področju. Govori se namreč, da šport jemlje veliko časa študiju in obratno, naša pobuda pa jasno dokazuje, da to ni res. Nekateri višješolci dosegajo — seveda z žrtvami — odlične rezultate na obeh področjih.

Pobuda je imela zelo pozitiven odmev. Nagrado je prejelo 15 višješolcev, 10 s Tržaškega in 5 z Goriskega, kar je za naše razmere velik uspeh. Komisija je nagrajence izbrala med višješolskimi dijaki, ki so zaključili šolsko leto vsaj s srednjo oceno 8 ali 54/60 na maturi in so v ekipnih športih nastopali vsaj v deželni ligah ali individualno na državni ravni.

»Nagrajenci so bili izredno zadovoljni, saj je bil končno poplavljen njihov dvojni trud.« Prof. Drasič si je zastavil cilj, da bo ta pobuda postala tradicionalna. »Prepričan sem, da se bodo naši nagrajenci izkazali tudi v življenju in delu, kajti prav z obojestranskim uspešnim udejstvovanjem so zagotovo spoznali, da z določenimi žrtvami lahko marsikaj dosežeš. Nazadnje upam, da bo ta nagrada tudi pripomogla k dokončni »spravi« med šolo in športom.«

(Dar)

SPLOŠNA OPREMA

Kovsič

- SERIJSKO POHIŠTVO
- POHIŠTVO PO MERI
- PREUREDITVE

PRODAJALNA
TRST - UL. S. CILINO 38
TEL. 040-54390

Jesensko delo v vrtovih

Jesenski čas je dragocen, saj pripravljamo vrtove za zimo, oziroma za novo letino. Ob ugodnem vremenu moramo proste površine prekopati ali preorati; gredo tudi pognojimo s hlevskim gnojem in mineralnimi gnojili. Še pred zimo lahko posadimo česen in čebulček. Če uporabljamo svoje seme česna, izberimo v ta namen najljepše glavice in posadimo le najlepše zunanje stroke. V primeru, da kupimo seme v semenarnah, pa moramo vprašati za zagotovilo, da je bilo seme pregledano in ni okuženo z virozno plesnijo, ki je v zadnjih letih povzročila veliko škodo tudi v naših krajih.

Preden bo pritisnil mraz, bi bilo pametno, da bi poskrbeli za zaščito tistih vrtnin, ki lahko še uspevajo, čeprav se temperatura lahko bistveno zniža. V naših krajih je sploh razširjeno pokrivanje vrtnin s prozorno plastično folijo. V ta namen so v prodaji folije različne širine in debeline. Navadno uporabljamo folje, debele 0,1 mm, obstajajo pa tudi tanjše. Ogrodje za nizke tunele, ki jih postavimo na zelenjavo, lahko naredimo iz debelje pocinkane žice. Loke postavimo precej blizu drug drugemu, da je nosilnost večja; če pa je površina, ki jo nameravamo prekriti, širša, uporabimo loke tako, da jih zabodemo drugega ob drugem in ju prepletamo. Na tak most lokov pa postavimo folijo, ki jo na robovih zasujemo in obtežimo, da je ne bi burja odpihala. V primeru, da moramo postaviti trajnejšo zaščito pred mrazom, je priporočljivo postaviti trdnejše opore iz lesa ali v ta namen vkrivljenega železa. Tunele je treba zračiti, še posebej ob sončnem vremenu.

V svetu se vse bolj uveljavlja tudi neposredno pokrivanje povrtnin. Do nedavnega so v ta namen uporabljali t.i. perforirane fo-

lije, se pravi tanjše plastične folije, navadno debele 0,05 mm, ki so jih v gostoti 10x10 preluknjali. Taka folija bo primerna predvsem za manjše vrtničkarje, ki bodo zavarovali gredo radiča ali solate, peteršilja ali šelina zelene. V večjih vrtnarijah pa se vse bolj uveljavlja tako imenovana trkanina — netkanina ali po slovensko slaknasta folija, ki ima približno 10 odstotno propustnost. Izdelujejo jih iz polipropilena ali iz poliestera. Vlakna z gorkoto povežejo med sabo, so pa izredno lahka, saj so v povprečju težka 17 gramov na kv. m. Te folije razgrnemo lahko neposredno na zelenjavnice. Zaradi prozornosti rastline dihalo, padavine dosežejo zemljo, prav tako lahko rastline dognojimo. Tkanina ščiti pred mrazom, brani pred škodljivci, predvsem pa je primerna za spomladanske posevke, saj bistveno pripomore k zgodnejšim pridelkom, kar je še posebno pomembno, če zelenjavo prodajamo. Prva zelenjava na trgu po dolgih mesecih zime ima vedno višjo ceno.

* * *

Predsednik slovenske vlade Peterle in zunanji minister Rupel zaključujeta petdnevni obisk v skandinavskih državah. Turneja je predvidevala obisk Finske, Švedske, Danske in Norveške.

NOVI LIST

Izdajatelj: Zadruga z o.z. »NOVI LIST« - Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157.

Uredništvo: Martin Breclj, Bojan Brezigar, Ivo Jevnikar, Helena Jovanovič, Drago Legiša (glavni in odgovorni urednik), Miro Oppelt, Saša Rudolf, Marko Tavčar in Egidij Vršaj.

Oglaš: Publist d.z.z.; Trst, ul. Montecchi 6; tel. 040/7796611.

Fotostavek in tisk: Tiskarna Graphart, Trst, tel. 040/772151.

posmrtno ostanke prenesli na Most in sedaj počiva na hribčku, ob cerkvi sv. Mavra na starodavnem pokopališču, ki je malo naprej od leta 1983 postavljenega spomenika pisatelju Ivanu Preglju.

Pisatelj Ivan Pregelj je postal že v rosnih mladosti sirota, zelo zgodaj je zgubil očeta in mater, zanj je skrbela babica. Mladi kaplan Fabjan je spoznal nadarjenega učenca Preglja in mu je bil zlasti kot župnik krušni oče. Poslal ga je študirat v Gorico in ga denarno vzdrževal vso gimnazijo in na vseučilišču na Dunaju. Pregelj je po gimnaziji stopil v semenišče, kjer je vztrajal samo tri mesece; nato je bil pisar pri advokatu Al. Frankotu v Gorici, dokler ni v jeseni 1904 zopet s pomočjo Fabjana šel na Dunaj študirat slavistiko. Fabjan je bil Preglju dober oče, opravičeval je tudi njegove lenobe in neuspehe in na videz pretrgal stike z njim, ko je izstopil iz semenišča, a na tistem ga je še naprej podpiral, gmotno vzdrževal na Dunaju in omogočil, da je Pregelj postal eden vodilnih slovenskih pisateljev. Pregelj sam pa je tudi ohranil na Fabjana hvaležen spomin in ga v svojih spisih omenja kot dobrotnika in zaščitnika potrebnih.

Fabjan se je zavzemal tudi za gospodarski in kulturni napredek ter je ustanovil na Mostu na Soči izobraževalno društvo »Soča«, leta 1908 pa tudi Kmečko hranilnico in posojilnico, ki jo je vodil vse do svoje smrti leta 1916.

Župnikov brat France Fabjan je prebolel v mladosti tifus, bolezen mu je pustila posledice; za delo, posebno za težko kmečko delo mu ni bilo mar. Bil je malo bohemske narave. Slišal je, da tam v kriškem samostanu kapucini nič ne delajo, samo malo molijo ter dobro jedo in pijejo, zato si je tudi sam želel v ta samostan. Po prizadevanju brata župnika Jožeta so ga res sprejeli. Franceta so v samostanu preoblekli in mu dali ime Janez. Po zaselkih je bilo še precej nepobranih dobrot, ki so jih kmetje radi dali kapucinom kot »bero«, zato je v zimskih mesecih Janez s konjičkom in zapravljičkom po zaselkih pobiral še zaostale dobrote. Janez je hodil počasi od zaselka do zaselka in se rad zamujal po prijaznih kmetijah. Pa saj je bil Janez zgovoren in zanimiv in je vedel marsikatero novico. Povsod so ga radi imeli in tudi lepo postregli. »Pa vam ocvrem en par jajčk s klobaso, Janez, gotovo ste še tešč« je rekla Takrajna nunca. »O, magari,« je zadovoljno odvrnil Janez. In ko je počasi spravljaj dobrote, se je nunca spet oglasila: »Saj ga boste en kanc, Janez, tistega od zida vam prinesem.« In Janez seveda vesel: »O, magari, saj ga bom na vaše zdravje.« In ko je odhajal iz gostoljubne hiše ga je nunca prav po tistem vprašala, če bi vzel majhno stekleničko tistega za »madron« je Janez navdušeno pritegnil s svojim »magari« ter hvaležno spravil zdravilo v široki rokav svoje kute.

(se nadaljuje)